

Yksityisoikeus- ja oikeudenhoito-osasto

Lainsäädäntöneuvos Jukka Siro

Vastine

5.2.2026

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Vastine

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä vastinetta lakivaliokunnassa kuultujen asiantuntijoiden lausunnoista ja perustuslakivaliokunnan lausunnosta PeVL 58/2025 vp liittyen hallituksen esitykseen pienten riita-asioiden menettelyä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 89/2025 vp).

Oikeusministeriö esittää vastineenaan kunnioittaen seuraavaa.

Oikeusministeriö kiinnittää alkuun huomiota siihen, että lakivaliokunnassa kuullut asiantuntijat suhtautuivat esitykseen yleisesti ottaen enimmäkseen myönteisesti. Perustuslakivaliokunta katsoi, että ehdotetut lait voidaan hyväksyä tavallisen lain säätämisyksessä.

Oikeusministeriö katsoo, että lakivaliokunnassa kuultujen asiantuntijoiden näkemykset antavat aiheen tehdä muutoksen ehdotukseen oikeusavun myöntämisestä (2. lakiehdotus, oikeusapulain 6 §). Lisäksi lakiin riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa on tarpeen tehdä selventävä lisäys. Esitykseen on syytä tehdä myös teknisiä muutoksia, jotka kuvataan vastineen lopussa.

Postiosoite

Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite

Besöksadress

Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin

Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi

Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet

E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Muilta osin hallituksen esitys on oikeusministeriön käsityksen mukaan perusteltua hyväksyä sellaisenaan.

Oikeusministeriö perustelee kantaansa tarkemmin seuraavassa.

Säännösten sijoittaminen oikeudenkäymiskaareen

Professori Ervo katsoo, että pienten riita-asioiden menettelyä koskevat säännökset tulisi mieluummin sijoittaa lakiin asuinhuoneiston vuokrauksesta.

Oikeusministeriö katsoo, että hallituksen ehdotusta ei tule muuttaa.

Ehdotettu lainsäädäntö koskee menettelyä oikeudenkäynnissä. Oikeudenkäyntimenettelystä tulee säätää prosessilaissa, ei aineellista oikeutta koskevassa erityislaissa. Kysymykseen tuleva prosessilaki on tässä tapauksessa oikeudenkäymiskaari. Säännösten sijoittaminen asuinhuoneiston vuokrauksesta annettuun lakiin olisi vastoin tätä systematiikkaa.

Oikeudenkäymiskaari olisi sopiva paikka uudelle sääntelylle myös pienten riita-asioiden menettelyn soveltamisalan mahdollisen laajentamisen vuoksi. Jos menettely tulevaisuudessa koskisi muitakin asioita kuin asuinhuoneiston vuokrasuhteeseen perustuvia riitoja, ei olisi mitään perustetta säätää siitä laissa asuinhuoneiston vuokrauksesta. Tässä tilanteessa pykälät tulisi siirtää oikeudenkäymiskaareen, mikä olisi puolestaan omiaan aiheuttamaan mittavaa sekaannusta. Sen välttämiseen on tässä tapauksessa erityistä aihetta, koska maallikonkin tulisi itse kyetä perehtymään pienten riita-asioiden menettelyä koskevaan lainsäädäntöön.

Menettelyn nimitys

Professori Ervo katsoo, että ”pienien riita-asioiden menettely” on harhaanjohtava nimitys.

Oikeusministeriö katsoo, että hallituksen ehdotusta ei tule muuttaa.

Menettelyn nimitys perustuu hallitusohjelmaan, jonka mukaan ”otetaan käyttöön pienten riita-asioiden menettely” (Vahva ja välittävä Suomi, Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58, s. 126). Keskeisten oikeudellisten instituutioiden, kuten juuri oikeudenkäyntimenettelyiden, nimitysten tulisi olla vakaita, mistä syystä olisi epätoivottavaa, että menettelyn soveltamisalaa myöhemmin mahdollisesti laajennettaessa tulisi muuttaa myös sen nimitystä.

Menettelyn soveltamisala (oikeudenkäymiskaaren 6 a luvun 2 §:n 1 momentti)

Useat asiantuntijat katsovat, että asuinhuoneiston vuokrasuhderiitoihin rajattu soveltamisala on liian kapea.

Oikeusministeriö katsoo, että ehdotusta ei tule muuttaa.

Perustelut ehdotukselle rajata menettelyn soveltamisala asuinhuoneiston vuokrasuhdetta koskeviin asioihin ilmenevät esityksen sivuilta 28 ja 37. Keskeisesti kysymys on siitä, että asumista koskevat asiat ovat ihmisille tärkeitä asioita, joissa on perusteltua edistää oikeuden saatavuutta. Niissä on myös erityisiä ongelmia. Lisäksi olisi tarkoituksenmukaisen oikeudenhoidon ja oikeusturvankin näkökulmasta perusteltua, että uudenlaista oikeudenkäyntimenettelyä kokeiltaisiin pienessä ja helposti määriteltävässä asiaryhmässä ennen sen mahdollista laajentamista muihin asioihin.

Hallitusohjelmassa pienten riita-asioiden menettelyn käyttöönotto on kytetty juuri asuntomarkkinoita koskeviin uudistuksiin (Vahva ja välittävä Suomi, Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58, s. 126).

Ehdotettua laajempi soveltamisala lisäisi asiamäärää tuomioistuimissa. Se ruuhkauttaisi tuomioistuimia ja voisi vaatia resursseja, joiden lisääminen ei ole tässä valtiontaloudellisessa tilanteessa mahdollista.

Esitys on laadittu niin, että soveltamisalaa voidaan myöhemmin laajentaa, jos sitä pidettäisiin tarkoituksenmukaisena.

Muiden asioiden käsittelyn kehittämistä pohditaan tällä hetkellä Oikeusvaltion takeet ja oikeuslaitoksen kehittäminen -työryhmässä eli niin sanotussa Oikeuslaitostyöryhmässä. Sen tavoitteena on edistää oikeudenkäytön riippumattomuutta ja oikeusturvan laatua sekä oikeuslaitoksen palvelujen käyttäjälähtöisyyttä. Työryhmän tehtävänä on seurata ja arvioida oikeuslaitoksen kehittämistä ja tuottavuutta sekä tehdä ehdotuksia näiden edistämiseksi. Työryhmä voi arvionsa pohjalta tehdä ehdotuksia oikeuslaitoksen palvelukyvyn parantamiseksi, toiminnan sujuvoittamiseksi ja oikeuksiin pääsyn edistämiseksi.

Asian siirtäminen täysimittaiseen menettelyyn (oikeudenkäymiskaaren 6 a luvun 2 §:n 2 momentti)

Suomen Asianajajat katsoo, että kynnyksen siirtää asia laajan riita-asian menettelyyn tulisi olla riittävän matala. *Professori Linna* pohtii siirtämisen automaattisuutta ja kantajan oikeutta peruuttaa kanne, *Suomen Vuokranantajat ry* asianosaisten näkemysten merkitystä.

Oikeusministeriö katsoo, että hallituksen ehdotusta ei tule muuttaa.

Asia, joka muuten kuuluisi pienten riita-asioiden menettelyn soveltamisalaan (eli se olisi enintään 10 000 euroa koskeva tai muu kuin rahamääräinen riita, joka perustuisi asuinhuoneiston vuokrasuhteeseen, eikä sitä voitaisi käsitellä summaarisena riita-asiana), käsiteltäisiin kuitenkin tavallisessa riita-asian menettelyssä (ns. täysimittainen tai laajan riita-asian menettely), jos sen käsittely pienten riita-asioiden menettelyssä ei olisi asian laadun tai laajuuden vuoksi soveliaista. Tästä säädettäisiin oikeudenkäymiskaaren 6 a luvun 2 §:n 2 momentissa.

Säännös tarkoittaisi, ettei vaikeita ja laajoja asioita käsiteltäisi pienten riita-asioiden menettelyssä. Niihin ehdotetun kaltainen oikeudenkäyntimenettely ei sopisi. Lainkohdan säännöskohtaisissa perusteluissa on laajasti tuotu esiin menettelytavan valintaan vaikuttavia seikkoja (HE s. 39–41). Todennäköisesti poikkeussäännöksen soveltaminen olisi harvinaista. Oikeusministeriö pitää ehdotettua kynnystä riittävän matalana.

Oikeusministeriö katsoo Suomen Asianajajista poiketen, ettei asianosaisten avustajan näkemykselle oikeasta oikeudenkäyntimenettelystä tulisi antaa korostettua merkitystä. Käräjäoikeus ratkaisee tällaisen menettelyllisen kysymyksen viran puolesta asiaperustein.

Sama koskee Suomen Vuokranantajat ry:n kannanottoa asianosaisten mielipiteiden merkityksestä. Asianosaisia kuitenkin kuultaisiin, ja heidän näkemyksensä tulisi ottaa asiaa harkitessa huomioon (HE s. 41).

Käräjäoikeuden tulisi siirtää asia täysimittaiseen menettelyyn oma-aloitteisesti silloin, kun pienten riita-asioiden menettelyyn tarjottu juttu ei kuuluisi menettelyn soveltamisalaan. Ennen päätöstä asianosaisia kuultaisiin ja heitä informoitaisiin etenkin siirron merkityksestä oikeudenkäyntikuluvas- tuulle (HE s. 41). Kantajalla olisi aina oikeus peruuttaa kanteensa.

Sähköinen asiointipalvelu (oikeudenkäymiskaaren 6 a luvun 6–8 §)

Professori Ervo katsoo, että sääntely sähköisen asiointipalvelun käyttämisestä on liian ankaraa. Toisaalta *eduskunnan oikeusasiamies, korkein oikeus, Pohjanmaan käräjäoikeus, Itä-Uudenmaan käräjäoikeus, Suomen Vuokranantajat ry ja Vuokralaiset VKL ry* suhtautuvat ehdotukseen asiointipalveluun käyttövelvollisuudesta myönteisesti. *Professori Linna* katsoo, että asiointipalveluun tulisi liittää tekoälyominaisuuksia.

Oikeusministeriö katsoo, että hallituksen ehdotusta ei tule muuttaa.

Perustuslakivaliokunnan mielestä sähköisen asiointipalvelun käyttämistä koskeva sääntely, josta voidaan poiketa tuomioistuimen ratkaisulla, ei muodostu perustuslain kannalta ongelmalliseksi (PeVL 58/2025 vp s. 3, kohta 8).

Muutakaan syytä muuttaa sitä ei ole. Sähköisen asiointipalvelun käyttämisellä on monia hyötyjä niin käräjäoikeuden kuin asianosaistenkin kannalta. Se tehostaisi asian käsittelyä ja tukisi asianosaisia asian ajamisessa (tarkemmin ks. HE s. 44).

Sähköisen asioinnin kehittäminen vastaisi yleisemminkin suosituksia siitä, miten oikeudenhoitoa tulisi kehittää. Hallituksen vision mukaan Suomi on teknologinen edelläkävijä, joka hyödyntää digitalisaation ja tekoälyn mahdollisuudet täysimääräisesti, ihmiset mukana pitäen (hallitusohjelma, s. 6).

Koska velvollisuudesta käyttää sähköistä asiointipalvelua voitaisiin poiketa erityisestä syystä – kuten silloin, jos asianosaisen kyky hoitaa asioita sähköisessä asiointipalvelussa olisi esimerkiksi korkean iän tai vammaisuuden takia selvästi heikompi kuin tavanomaisesti – oikeuden saatavuus ei erityistilanteissakaan vaarantuisi.

Sähköisen asiointipalvelun käyttämistä koskevat säännökset saatettaisiin erikseen voimaan sitten, kun asiointipalvelu olisi valmis. Sitä ennen asiointi tapahtuisi nykyisellä tavalla.

Oikeusministeriö suhtautuu sinänsä avoimesti tekoälyominaisuuksien lisäämiseen asiointipalveluun. Oikeusministeriö pitää kuitenkin tärkeämpänä sitä, että sähköinen asiointipalvelu saadaan ylipäätään käyttöön nopeasti. Edellyttäisi mittavaa lainvalmistelutyötä ja yhteiskunnallista keskustelua antaa tekoälylle merkittävä rooli oikeudenkäytössä.

Yleisempää oikeuslaitoksen kehittämistyötä tehdään Oikeusvaltion takeet ja oikeuslaitoksen kehittäminen -työryhmässä eli niin sanotussa Oikeuslaitostyöryhmässä. Tässä työssä ovat esillä myös tekoälyyn liittyvät kysymykset.

Lisäksi oikeusministeriössä on päätetty laatia esiselvitys, jossa arvioidaan, millä oikeudellisilla edellytyksillä tekoälyä olisi mahdollista hyödyntää viranomaisen hallintomenettelyn eri vaiheissa ja mitä mahdollisia säädösmuutoksia tai uutta sääntelyä tekoälyjärjestelmien hyödyntäminen hallintomenettelyn eri vaiheissa edellyttäisi (OM063:00/2025).

Häätöasioiden joutuisa käsittely (oikeudenkäymiskaaren 6 a luvun 9 §)

Kuluttajaliitto ry katsoo, että mahdollisuutta häätöasioiden kiireelliseen käsittelyyn arvioitaisiin tarkemmin. Myös *Suomen Vuokranantajat ry* toivoo,

että häätöasioiden joutuisaan käsittelyyn kiinnitettäisiin erityistä huomiota ja että edellytettäisiin seurattavan nyt käyttöön otettavan menettelyn tosiasiallisia vaikutuksia häätöoikeudenkäyntien kestoon. Asian nostavat esille myös *Kiinteistönomistajat ja rakennuttajat Rakli ry* ja *professori Linna*.

Oikeusministeriö katsoo, että hallituksen ehdotusta ei tule muuttaa.

Esityksessä ehdotetaan, että häätöasiat tulisi käsitellä ennen muita pienten riita-asioiden menettelyssä käsiteltäviä asioita (oikeudenkäymiskaaren 6 a luvun 9 §). Sen ja muiden sääntelymuutosten arvioidaan jouduttavan häätöasioiden käsittelyä.

Laissa ei sen sijaan tulisi säätää häätöasioiden käsittelemisestä kiireellisesti.

Yksittäisen asiaryhmän käsittelyn kiireelliseksi säätämisessä tulee noudattaa pidättyväisyyttä, koska kiireellisyysäännösten runsaus johtaa kaiken kiireellisyysääntelyn merkityksen vähenemiseen ja vaikuttaa muihin asioihin. Kiireellisyysäännöksiä on jo nyt paljon.

Tähän on kiinnittänyt huomiota myös eduskunnan apulaisoikeusasiamies, jonka mukaan kiireellisyysäännösten yhteisvaikutusta tulisi jatkossa kunakin yksittäisen lain ja lainmuutoksen kohdalla arvioida aikaisempaa tarkemmin ottaen huomioon myös se, että yhden asiaryhmän säätäminen kiireelliseksi saattaa vaikuttaa kaikkiin muihin asioihin ja joka tapauksessa viivyyttää muiden kuin kiireelliseksi säädettyjen asioiden käsittelyä (kiireellisten asioiden käsittely hallinto-oikeuksissa, EOAK/8164/2020, s. 13–14).

Oikeusministeriö pitää häätöasioita tärkeinä. Niiden joutuisaa käsittelyä esityksessä pyritäänkin edistämään. Häätöasiat eivät kuitenkaan rinnastu säädösperusteisesti kiireellisiin käsiteltäviin asioihin, joita yleisissä tuomioistuimissa ovat esimerkiksi lähestymiskieltoasiat, rikoksentehtäjän luovuttamista toiseen valtioon koskevat asiat ja monet lapsiin liittyvät asiat.

Rikosasioissa on tämänkaltaista sääntelyä vain silloin, kun vastaaja on vangittu tai joku asianosaisista on alaikäinen. Häätöasioiden kiireelliseksi

säättäminen tarkoittaisi siksi sitä, että valtaosan rikosasioista, mukaan lukien vakavienkin rikosten, käsittely voisi hidastua, koska resursseja tulisi suunnata nimenomaan häätöasioiden kiireelliseen käsittelyyn. Oikeusministeriön mielestä ei tule ryhtyä toimenpiteisiin, jotka saattaisivat hidastaa rikosvastuun toteutumista ja asianomistajan pääsyä oikeuksiinsa.

Yksittäinen häätöasia voitaisiin joka tapauksessa jatkossakin erikseen määrätä kiireellisenä käsiteltäväksi. Silloin se tulisi käsitellä ilman aiheetonta viivytystä ennen muita asioita (oikeudenkäymiskaaren 19 luvun 1 ja 4 §). Käräjäoikeudella on lisäksi yleinen velvollisuus käsitellä kaikki asiat ilman aiheetonta viivytystä (perustuslain 21 §:n 1 momentti ja tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentti).

Oikeusministeriö pitää joka tapauksessa tärkeänä, että pienten riita-asioiden menettelyn vaikutuksia seurattaisiin ja sen pohjalta arvioitaisiin, onko muutoksille tarvetta (HE s. 76). Perusteltua ei ole seurata ainoastaan häätöasioiden käsittelyaikoja, vaan yleisemmin uuden menettelyn vaikutuksia oikeudenkäyttöön ja oikeuden saatavuuteen.

Näytön epääminen (oikeudenkäymiskaaren 6 a luvun 13 §)

Pohjanmaan käräjäoikeus ja professori Ervo katsovat, että näytön epäämisestä ei tulisi säätää erikseen. *Professori Linna* pitää sitä jossain määrin avoimena. Toisaalta *korkein oikeus* pitää ehdotusta perusteltuna.

Oikeusministeriö katsoo, että hallituksen ehdotusta ei tule muuttaa.

Pienten riita-asioiden menettelyssä käsiteltävien asioiden tulisi olla pieni-
muotoisia. Ihmisten ajaessa itse asiaansa saattaa kuitenkin joskus käydä
niin, että he haluavat esittää tuomioistuimelle sellaistaikin todistelua, jonka
merkitys asiassa on pieni. Se hidastaa oikeudenkäyntiä, sekoittaa asiaa ja
on resurssinäkökulmastakin ongelmallista.

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 8 § mahdollistaa jo nyt tarpeettoman tai
liiallisen todistelun epäämisen. Voi olla, että se osoittautuisi riittäväksi
myös pienten riita-asioiden menettelyssä. Hallitus on kuitenkin ehdottanut

säädettäväksi täydentävästi mahdollisuudesta evätä turha todistelu, koska on pelättävissä, että nykyisen lain mahdollisuuksia ei aina käytetä täysimääräisesti, vaikka se olisi nimenomaan pienten riita-asioiden menettelyssä erityisen tarpeellista.

Pykälä ei suuresti laajenna rajoittamismahdollisuuden soveltamisalaa voimassa olevaan lakiin nähden. Ajatus on, että tulkinnanvaraiset tilanteet olisivat helpommin sen piirissä kuin aiemmin. Lainkohdalla on myös nähty olevan ennaltaehkäisevä merkitys ja 6 a lukuun sijoitettuna myös etenkin yksin asiaa ajavaa asianosaista informoiva merkitys.

On mahdollista, ettei ehdotettua pykälää sovellettaisi usein. Se ei ole tarkoituskaan. Kuitenkin myös työkalu, jota käytetään harvoin, voi olla tarpeellinen. Jos pykälä jää kuolleeksi kirjaimeksi, se voidaan myöhemmin kumota. Pienten riita-asioiden menettely on uusi oikeudenkäyntimenettely, jonka arviointi muutaman vuoden päästä on joka tapauksessa tarpeen.

Perustuslakivaliokunnan mukaan yhdenvertaisesti sovellettuna ja epäämispäätökset asianmukaisesti perustellen ehdotettu sääntely ei muodostu ongelmalliseksi perustuslain 21 §:ssä turvatun oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kannalta (PeVL 58/2025 vp s. 3, kohta 12).

Professori Linnan mukaan pykälää voitaisiin täsmentää niin, että näyttö voitaisiin evätä, ”jos sen epääminen ei vaaranna asianosaisen oikeusturvaa tai jos se on asian asianmukaisen käsittelyn edistämiseksi perusteltua”. Oikeusministeriö pitää tarpeettomana mainita pykälässä nimenomaisesti asianosaisen oikeusturvaa, koska oikeusturvan huomioon ottaminen epäämisharkinnassa on joka tapauksessa selvää.

Valmisteluistunnon toimittaminen (oikeudenkäymiskaaren 6 a luvun 14 §)

Pohjanmaan käräjäoikeus katsoo, että valmisteluistunnon toimittaminen tulisi jättää käräjäoikeuden harkintaan. Toisaalta *korkein oikeus* pitää ehdotusta perusteltuna ja *eduskunnan oikeusasiamies* onnistuneena.

Oikeusministeriö katsoo, että hallituksen ehdotusta ei tule muuttaa.

Pienten riita-asioiden menettelyssä valmistelun ja pääkäsittelyn välinen suhde järjestyisi eri tavalla kuin oikeudenkäynnissä muuten. Erillistä valmisteluistuntoa ei toimitettaisi, vaan pääkäsittelyn alussa käytäisiin läpi asioita, joista nykyään keskustellaan valmisteluistunnossa.

Tähän on kaksi syytä. Ensinnäkin näin tuetaan päämäärää vain yhden istunnon toimittamisesta. Toiseksi valmistelun ja pääkäsittelyn eroa on tarkoituksella häivytetty, jotta asian ajaminen ilman juristin apua olisi helpompaa: maallikon voi olla vaikea hahmottaa, että oikeudenkäyntitilaisuus, jossa asia käsitellään, jakautuisikin kahteen oikeudelliselta luonteeltaan erilaiseen istuntoon, joiden rajan ylittämiseen liittyy oikeusvaikutuksia.

Tässä tilanteessa erillisen valmisteluistunnon toimittaminen olisi usein tarpeetonta. Sitä ei kuitenkaan ole kielletty, vaan käräjäoikeus voi erityisestä syystä pitää valmisteluistunnon.

Mitään estettä ei esityksen mukaan toimittaessa olisi sille Pohjanmaan käräjäoikeuden perusteltuna pitämälle menettelytavalle, että tuomioistuin asianosaiset istuntoon kutsuessaan kehottaisi näitä ilmoittamaan käräjäoikeudelle todisteet ja kutsumaan asiassa kuultaviksi aikomansa todistajat.

Ratkaisun perusteleminen (oikeudenkäymiskaaren 6 a luvun 17 §)

Pohjanmaan käräjäoikeus katsoo, että perustelemista koskeva erityissäännös on tarpeeton ja voi johtaa liialliseen jatkokäsittelylupien myöntämiseen hovioikeudessa. Toisaalta *eduskunnan oikeusasiamies* pitää ehdotusta tarpeellisena ja *korkein oikeus* hyväksyttävänä.

Oikeusministeriö katsoo, että hallituksen ehdotusta ei tule muuttaa.

Ehdotuksen tarkoitus on ohjata käräjäoikeutta laatimaan tiiviit ja olennaiseen keskittyvät perustelut. On totta, että nykylainsäädäntö ei estä käräjäoikeutta laatimasta tällaisia perusteluita. Käytännössä on kuitenkin havaittu, että käräjäoikeuksien ratkaisut riita-asioissa ovat toisinaan tarpeetoman perinpohjaisia. Ehdotuksen tarkoituksena onkin korostaa, että

ratkaisun seikkaperäinen perusteleminen ei olisi pienten riita-asioiden menettelyssä tarpeen. Nimenomaan näissä asioissa esimerkiksi vastaanotetun todistelun sisällön yksityiskohtainen selostaminen olisi epätarkoituksenmukaista niin asianosaisten, muutoksenhaun kuin myös kärjäoikeuden resurssien kannalta.

Ehdotuksen hovioikeuksiin kohdistuvien vaikutusten osalta tulee muistaa muutoksenhaun suhteellinen harvinaisuus. Suurimmasta osasta kärjäoikeuden ratkaisuja ei haeta muutosta. Niin ei tapahtune myöskään jatkossa, sillä pienten riita-asioiden menettelyssä kuluriski kasvaisi muutoksenhaussa selvästi, koska oikeudenkäyntikulujen korvauskattoa sovellettaisiin vain kärjäoikeudessa. Sen vuoksi sääntelyssä pitää ensi sijassa ajatella kärjäoikeutta eikä sääntelyratkaisujen mahdollista sivuvaikutusta hovioikeuteen.

Muutenkaan vaara liian suppeista perusteluista ei ole suuri. Kärjäoikeuden tulee ratkaisunsa perusteluissa vastata keskeisiin väitteisiin, ja perusteluiden tulee mahdollistaa tehokas muutoksenhaku. Tämä perustuslainakin näkökulmasta selvä asia todetaan myös pykälän perusteluissa (s. 58). Lainsäädännöllä ei voida vaikuttaa siihen, että tuomari voi joskus epäonnistua perusteluiden kirjoittamisessa.

Jatkokäsittelyluvan myöntäminen hovioikeudessa ei myöskään ole pohjimmiltaan ongelmallista. Hovioikeudet ovat olemassa sitä varten, että ne tutkivat valitusten perusteella kärjäoikeuksien ratkaisuiden oikeellisuuden, tarvittaessa täystutkinnassa. Jatkokäsittelyluvan myöntämiskynnys on laki-valiokunnan nimenomaan toteamalla tavalla tarkoitettukin alhaiseksi, mikä on merkityksellistä myös järjestelmän valtiosääntöisen hyväksyttävyyden kannalta (LaVM 4/2010 vp s. 6 ja PeVL 59/2014 vp s. 5).

Oikeusministeriö seuraisi joka tapauksessa tältäkin osin uuden sääntelyn toimivuutta (HE s. 76).

Kansliatuomion antamisen mahdollisuus ja määräaika (oikeudenkäymiskaaren 6 a luvun 18 §)

Professori Ervo katsoo, että käräjäoikeuden mahdollisuuksia antaa tuomio kirjallisesti sen suullisen julistamisen sijaan pitäisi kiristää tai vaihtoehto poistaa kokonaan. Lisäksi kansliatuomion antamiselle tulisi säätää määräaika. Edellytys kansliantuomion antamisesta ”niin pian kuin mahdollista” ei sovi lakiin. *Suomen Vuokranantajat ry* ehdottaa seitsemän päivän määräaikaa.

Oikeusministeriö katsoo, että hallituksen ehdotusta ei tule muuttaa.

Pienten riita-asioiden menettelyssä lähtökohta olisi, että pääkäsitelyssä käsitellyissä asioissa tuomio julistettaisiin – eli ilmoitettaisiin asianosaisille suullisesti – heti istunnon päätteeksi tai ainakin samana päivänä. Erityisesti syystä se saataisiin kuitenkin antaa myöhemmin kirjallisesti eli niin sanottuna kansliatuomiona. Tässä tilanteessa ratkaisu tulisi antaa niin pian kuin mahdollista. Näin voisi olla esimerkiksi silloin, kun asia osoittautuisikin ajateltua monimutkaisemmaksi.

Tuomion julistaminen olisi siis pääsääntö. Käytännön tilanteiden moninaisuuden takia sitä ei kuitenkaan voida säätää ehdottomaksi.

Vaatus kansliantuomion antamisesta ”niin pian kuin mahdollista” on riittävä. Se takaa kansliantuomion pikaisen antamisen asettamatta käräjäoikeutta kuitenkaan ehdottoman määräajan noudattamisen pakon eteen. Ehdoton määräaika voisi vaarantaa tuomion oikeellisuuden ja oikeusturvan.

”Niin pian kuin mahdollista” on laissa yleinen edellytys. Niin säädetään esimerkiksi juuri nyt puheena olevassa yhteydessä oikeudenkäymiskaaressa (24 luvun 8 §:n 2 momentti ja 17 §:n 2 momentti), oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (11 luvun 7 §:n 2 momentti) ja oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetussa laissa (6 luvun 7 §:n 3 momentti ja 8 §:n 3 momentti). Viitattujen lainkohtien mukaan kansliatuomio tulee tietyissä tilanteissa antaa ”niin pian kuin mahdollista”.

Nyt arvioitavassa tilanteessa ei ole kysymys muutoksenhausta. Silti on aiheellista panna merkille, että perustuslakivaliokunta on katsonut, ettei tuomioistuimille lähtökohtaisesti tule asettaa määräaikaa valitusasian ratkaisemiselle (PeVL 61/2024 vp kappale 13 ja PeVL 15/2021 vp kappale 11, ks. myös PeVL 8/2018 vp s. 5 ja PeVL 2/2021 vp kappale 22). Tämä on merkityksellistä paitsi perustuslain 21 §:n oikeusturvasäätelyn myös perustuslain 3 §:ssä turvatun tuomioistuinten riippumattomuuden kannalta (PeVL 4/2004 vp s. 12).

Asian esittäminen pääkäsittelyssä kirjallisesti

Eduskunnan oikeusasiamies katsoo, että tulisi sallia asian esittäminen pääkäsittelyssä kirjallisesti.

Oikeusministeriö katsoo, että hallituksen ehdotusta ei tule muuttaa.

Oikeudenkäymiskaaren 6 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan pääkäsittely on suullinen, eikä asianosainen saa lukea eikä antaa tuomioistuimelle kirjallista lausumaa taikka muutoinkaan esittää asiaa kirjallisesti. Lainkohtaa sovellettaisiin myös pienten riita-asioiden menettelyssä, jollei erikseen toisin säädettäisi.

Laki on alkujaan säädetty tällaiseksi, koska suullisuuden katsotaan helpottavan asian ajamista ja tehostavan oikeudenkäyntiä. Lainkohdan esitöiden mukaan pääkäsittelyssä asianosaisten suullinen prosessaaminen on erityisen tärkeitä. Pääkäsittelyssä ei välittömyys pääse toteutumaan, jos asianosaisten sallitaan ajaa asiaansa oikeudenkäyntikirjelmien avulla. On tärkeitä, että pääkäsittelyssä käydään todellista vuoropuhelua asianosaisten ja tuomioistuimen jäsenten kesken. Tällä tavoin asianosaisten oikeusturva parhaiten toteutuu ja siten voidaan saavuttaa myös oikea lopputulos (HE 32/2001 vp s. 59).

Nämä näkökohdat korostuisivat pienten riita-asioiden menettelyssä. Sen vuoksi ei ole perusteltua poiketa tästä pääkäsittelyn lähtökohdasta.

Näin on myös siitä syystä, että mainitun pykälän 2 momentin nojalla asianosainen saa kuitenkin lukea asiakirjasta vaatimuksensa sekä suorat viittaukset oikeuskäytäntöön ja oikeuskirjallisuuteen sekä sellaisiin asiakirjoihin, joita pelkästään suullisesti esitettyinä on vaikeata ymmärtää. Lisäksi hän saa käyttää kirjallista muistiinpanoa muistinsa tueksi. Näin olisi myös pienten riita-asioiden menettelyssä, jollei erikseen toisin säädettäisi.

Oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan kelpoisuusvaatimukset (oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §)

Esityksessä ehdotetaan, että pienten riita-asioiden menettelyssä asianosaisen oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana voisi toimia rehellinen ja muutoin kyseiseen tehtävään sopiva ja kykenevä täysi-ikäinen henkilö, joka ei ole konkurssissa ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu. Hänen ei siis tulisi olla, kuten riita-asiassa nyt, asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja, vaan myös ehdotetussa pykälässä mainitut edellytykset täyttävät maallikot voisivat toimia tässä tehtävässä.

Useat asiantuntijat katsovat, että kelpoisuusvaatimusten tulisi olla samat kuin riita-asiassa nykyään. Toisaalta *eduskunnan oikeusasiamies* ja ilmeisesti myös *Vuokralaiset VKL ry* kannattavat ehdotusta. *Suomen Vuokranantajat ry* ja *professori Ervo* katsovat, että vaihtoehtoisesti voitaisiin harkita mallia, jossa maallikko voisi toimia avustajana käräjäoikeuden luvalla.

Lakivaliokunnassa on keskusteltu myös siitä, tulisiko oikeustieteen ylioppilaan saada toimia oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana.

Oikeusministeriö katsoo, että hallituksen ehdotusta ei tule muuttaa.

Hallituksen esityksen ehdotuksen perustelut ovat esityksen sivuilla 61–62. Keskeisesti kysymys on siitä, että pienten riita-asioiden menettelyssä käsiteltävän asian asianosainen voisi voittaessaankin joutua usein itse maksamaan avustajansa palkkion tai ainakin osan siitä. Oikeudellisen avun hankkimisen kynnys olisi siis nykyistä korkeammalla. Sen vuoksi olisi

perusteltua sallia muunkin henkilön kuin nykyiset kelpoisuusvaatimukset täyttävän juristin tarjota sitä. Näin ehdotus parantaisi oikeuden saata-
vuutta.

Ehdotusta puoltaa sekin, että tarve asianajajalle, luvan saaneelle oikeudenkäyntiavustajalle tai julkisen oikeusavustajalle olisi pienten riita-asioiden menettelyssä vähäisempi kuin täysimittaisessa riita-asian oikeudenkäynnissä. Tämä johtuisi ennen muuta menettelyssä käsiteltävien asioiden suhteellisesta yksinkertaisuudesta ja tuomarin prosessinjohdosta.

Ehdotuksen ei arvioida haittaavan asian selvittämistä, koska vaihtoehto maallikkoavustajalle olisi usein se, että asianosainen ajaisi asiaansa itse. Esitys vastaa sitä, mitä maa-oikeuksissa ja hallinto-oikeuksissa säädetään (oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 4 momentti ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 30 §:n 1 momentti).

Jos juttu osoittautuisikin laajaksi tai vaikeaksi, sitä ei voitaisi käsitellä pienten riita-asioiden menettelyssä, vaan asian käsittelyä tulisi jatkaa täysimittaisena riita-asiana. Silloin avustajan kelpoisuusvaatimukset olisivat tavanomaiset.

Jos maallikon toimiminen avustajana edellyttäisi käräjäoikeuden lupaa, seurauksena saattaisi olla maallikoiden toimiminen avustajana suunnilleen samassa laajuudessa kuin ehdotuksessa, kuitenkin siitä seuraavine hallinnollisine taakkoineen. Tämä johtuu siitä, että lupa-asiaa harkittaisiin asianosaisen itsensä esittämien tietojen perusteella ennen pääkäsittelyä, eivätkä maallikkoavustajat arvatenkään yleensä olisi oikeudessa aiemmin asioineita henkilöitä. Näissä olosuhteissa käräjäoikeuden olisi vaikea olla antamatta lupaa, jos asianosainen ilmoittaisi tarvitsevansa maallikkoavustajan.

Vaihtoehto voisi kuitenkin lisätä käräjäoikeuden työtä ja hidastuttaa oikeudenkäyntiä, kun lupa-asia tulisi käsitellä käräjäoikeudessa, ja hylkäävästä päätöksestä tulisi voida saada hakea muutosta. Mahdollisuus peruuttaa jo myönnetty lupa pääkäsittelyssä mutkistaisi oikeudenkäyntiä.

Tällä tavalla säädetään tuomioistuinsovittelussa. Siinä on kuitenkin pidetty silmällä mahdollisuutta saada sovitteluun mukaan henkilöitä, joilla on erityisasiantuntemusta riidan kohteesta.

Hallituksen ehdottamassa mallissa oikeustieteen ylioppilas saisi toimia oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana siinä missä kuka hyvänsä rehellinen ja muutoin kyseiseen tehtävään sopiva ja kykenevä täysi-ikäinen henkilö.

Ei sen sijaan voitaisi ajatella nykyisten kelpoisuusvaatimusten muuttamista niin, että asianajajan, julkisen oikeusavustajan ja luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan lisäksi oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana voisi toimia oikeustieteen ylioppilas.

Se olisi epäjohdonmukaista, koska kaikki valmistuneetkaan juristit eivät saa toimia oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana. Perusteltua ei myöskään olisi, että pelkästään tiedekunnassa kirjoilla oleminen, jopa ilman opintosuorituksia, riittäisi tuottamaan kelpoisuuden, eikä käräjäoikeudelle voida säilyttää opintojen tietyille tasolle edistymiseen perustuvan kelpoisuuden arvioinnin taakkaa. EU-oikeudesta johtuu, että avustajana toimiminen pitäisi sallia yhdenvertaisesti myös muille unionikansalaisille. Se tarkoittaisi, että käräjäoikeus voisi yksittäisessä asiassa joutua selvittämään, kuinka oikeustieteen opiskelu ulkomailla on järjestetty.

Lopuksi oikeusministeriö korostaa, että pienten riita-asioiden menettelyssä asianosaisella olisi täysimittaista riita-asiaa paremmat tosiasialliset edellytykset ajaa asiaansa itse. Siten avustajalle olisi ylipäättään nykyistä vähemmän tarvetta.

Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen (oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 d §)

Esityksessä ehdotetaan, että hävinnyt asianosainen voitaisiin velvoittaa korvaamaan voittaneen asianosaisen oikeudenkäyntikuluja käräjäoikeudessa enintään 500 eurolla tai, jos asiassa on toimitettu pääkäsittely, enintään 1 000 eurolla. Lisäksi hänet voitaisiin velvoittaa korvaamaan vastapuolelle tältä perittävän oikeudenkäyntimaksun määrä, joksi ehdotetaan

310 euroa, ja poikkeustilanteissa tälle aiheutuneita erityisiä kuluja.

Useat asiantuntijat esittävät muita vaihtoehtoja oikeudenkäyntikulusääntelyksi.

Oikeusministeriö katsoo, että hallituksen ehdotusta ei tule muuttaa miltyään osin. Oikeusministeriö perustelee kantansa teemoittain seuraavasti.

Jos lakivaliokunta kuitenkin päättäisi toisin, oikeusministeriö katsoo, samoin kuin ainakin Suomen Vuokranantajat ry, että muutoksen tulisi heijastua symmetrisesti oikeusapuun.

Korvauskaton tarpeellisuus

Professori Ervo katsoo, että korvauskatosta ei tulisi säätää. *Korkein oikeus* toisaalta katsoo, että prosessikynnyksen alentaminen edellyttää hävinneen asianosaisen kuluvastuun rajoittamista. Myös *Kilpailu- ja kuluttajavirasto*, *Vuokralaiset VKL ry* ja *Kiinteistönomistajat ja rakennuttajat Rakli ry* tukevat kattosääntelyä. *Suomen Vuokranantajat ry* pitää sitä tavoitteeltaan perusteltuna.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan korvauskatosta tulee säätää. Jos korvausvelvollisuutta ei rajoiteta, asianosaisen korvattavaksi tulevien oikeudenkäyntikulujen määrään liittyvä taloudellinen riski ei pienene eikä oikeuden saatavuus parannu. Tämän vuoksi on hyväksyttävä se, että ehdotus saattaa johtaa siihen, että voittanut asianosainen ei aina saa täyttä korvausta oikeudenkäyntikuluistaan.

Ehdotuksen ei arvioida johtavan kohtuuttomuuteen kenenkään näkökulmasta, koska voittaja olisi kuitenkin oikeutettu korvaukseen, jonka määrä olisi enimmillään 1 000 euroa ja oikeudenkäyntimaksun määrä sekä poikkeustilanteissa myös korvaukseen erityisistä kuluista. Lisäksi asian ajaminen ilman juristin apua olisi pienten riita-asioiden menettelyssä nykyistä helpompaa. Kuluja siis myös aiheutuisi vähemmän.

Sääntelyn on myös tarkoitus johtaa säästäväämpään asianajoon. Silloin oikeudenkäyntikulut voivat pysyä korvauskaton alla. Korvaus oikeudenkäyntikuluista on vahingonkorvauksen luonteinen, ja vahingonkorvausoidessa on täysin vakiintunut periaate, että vahingonkärsijän tulee pyrkiä rajoittamaan vahinkoaan – eli toisin sanoen toimia niin, että korvausvelvollinen ei joudu maksamaan enempää kuin tarpeen.

Korvauskatto on säännönmukainen osa muiden valtioiden vastaavia menettelyitä (ks. Pienriitamenettely. Arviomuistio. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 2023:1, s. 35–66). Sitä sovelletaan eräissä valtioissa muissakin asioissa. Korvauskatto on myös yhdistetyssä patenttituomioistuimessa, josta säättämisen yhteydessä lakivaliokunta tuki sitä (LaVL 4/2015 vp).

Aikoinaan asunto-oikeuksissa, joissa käsiteltiin samoja asioita samantyyppisessä menettelyssä kuin pienten riita-asioiden menettelyssä, ei korvausta oikeudenkäyntikuluista tuomittu pääsäännön mukaan lainkaan. Hävinneen asianosaisen kuluvastuu edellytti painavia syitä (36 § vuonna 2002 kumotussa laissa oikeudenkäynnistä huoneenvuokra-asioissa).

Lakivaliokunnassa on tuotu esiin lakivaliokunnan taannoinen mietintö, jossa lausutaan siitä, että oikeusjärjestyksen tulisi ensi sijassa suojata riita-asiassa oikeassa olevaa tahoja (LaVM 26/1998 vp s. 3). Näin tapahtuisi jatkossakin, sillä hävinnyt asianosainen voitaisiin velvoittaa korvaamaan voittajan oikeudenkäyntikuluja valmistelussa päättyneissä asioissa 500 eurolla ja pääkäsittelyssä ratkaistuissa asioissa 1 000 eurolla sekä molemmissa tapauksissa oikeudenkäyntimaksun määrällä. Lisäksi hänellä olisi poikkeustilanteissa oikeus korvaukseen erityisistä kuluista.

Samalla on huomattava, että vuonna 1998 laaditun mietinnön jälkeen yhteiskunnallinen todellisuus on muuttunut. Kuten lakivaliokunta on todennut, kärjäoikeudessa pääkäsittelyssä ratkaistujen riita-asioiden oikeudenkäyntikulut ovat viimeisten vuosikymmenten aikana kasvaneet merkittävästi. Asianosaisten oikeudenkäyntikuluvaatimukset ovat vuonna 2019 olleet yli 2,5 kertaa suuremmat vuoteen 1995 verrattuna. Kasvua on ollut erityisesti yksityishenkilöiden oikeudenkäyntikuluissa (LaVM 23/2022 vp s. 3).

Niinpä eduskunta on vuonna 2022 hyväksynyt lainmuutoksen, jonka nimellinen tarkoitus oli vähentää hävinneen asianosaisen vastuuta voitajan oikeudenkäyntikuluista (oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 b §:n muuttaminen lailla 143/2022). Samalla eduskunta on hyväksynyt ponnin, jonka mukaan hallituksen tulisi ryhtyä oikeuden saatavuuden edistämiseksi pikaisesti lainsäädännöllisiin ja muihin toimenpiteisiin riita-asioiden oikeudenkäynneistä aiheutuvien kustannusten ja prosessikynnyksen alentamiseksi (EV 240/2022 vp). Ponnin takana oli lakivaliokunnan arvio siitä, että oikeudenkäyntikuluriskin ja prosessikynnyksen nousu voi heikentää kansalaisten luottamusta oikeusjärjestelmän ja tuomioistuinlaitoksen toimintaan (LaVM 23/2022 vp s. 3).

Ehdotus korvauskatosta vastaa tähän. Se on eduskunnan edellyttämä lainsäädännöllinen toimi yhteiskunnallisesti tärkeän päämäärän saavuttamiseksi. Ilman sitä prosessikynnys tuskin alenee.

Enimmäiskorvausten määrät

Helsingin hovioikeus katsoo, että korvattavien määrien tulisi olla matalampia. *Suomen Asianajajat* ja *Suomen Vuokranantajat ry* puolestaan katsovat, että niiden tulisi olla korkeampia.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan hallituksen ehdotusta ei tule muuttaa kumpaankaan suuntaan. Ehdotettujen määrien on ajateltu samaan aikaan mahdollistavan kohtuullisen korvauksen voittaneelle asianosaiselle, mahdollistavan pienimuotoisen oikeudellisen avun hankinnan ja rajoittavan oikeudenkäyntikuluriskiä niin, että kynnyksien viedä asia oikeuteen laskee.

Oikeudenkäyntikulujen suuri määrä on usein viite siitä, että juttu on vaikea tai laaja. Sellaista asiaa ei ylipäätään voitaisi käsitellä pienten riita-asioiden menettelyssä, vaan se tulisi siirtää täysimittaiseen oikeudenkäyntiin. Silloin korvauskattoa ei sovellettaisi.

Tällaista lainsäädäntöä ei ole aiemmin ollut. Niinpä käytäntö vasta näyttäisi, onko pyrkimyksissä onnistuttu. Jos sääntely osoittautuisi

epätarkoituksenmukaiseksi, lakia voitaisiin muuttaa. Oikeusministeriö seuraisi soveltamiskäytäntöä.

Enimmäiskorvausten riippuvuus jutun intressistä

Suomen Vuokranantajat ry ja professori Ervo katsovat, että enimmäiskorvausten määrien tulisi riippua asian intressistä. Toisaalta *korkein oikeus* pitää erityisen kannatettavana, että pienten riita-asioiden menettelyyn ehdotetaan säädettäväksi enimmäismäärä vastapuolen korvattavaksi tuleville oikeudenkäyntikuluille. Myös *Helsingin hovioikeus* kannattaa ehdotusta ja katsoo olevan olennaista, että sääntely olisi mahdollisimman kaavamaista.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan korvattavien oikeudenkäyntikulujen määristä tulee säätää yksiselitteisesti, jotta säännöksen soveltaminen olisi yksinkertaista ja kaavamaista. Selkeistä ja aina samoin sovellettavista enimmäiskorvauksista säätäminen edistäisi yhtenäisen ja kohtuullisen kulukorvauskäytännön syntymistä ja tekisi kuluratkaisusta ennakoitavan. Se olisi käräjäoikeuden, asianosaisten ja oikeudenkäyntiä harkitsevien edun mukaista.

Asiassa aiheutuvien tarpeellisten oikeudenkäyntikulujen määrä ei useinkaan riipu ensi sijassa riidan kohteen arvosta, vaan jutun laajuudesta ja vaikeudesta. Pienten riita-asioiden menettelyssä juttujen välillä ei olisi suurta vaihtelua tässä suhteessa, koska laajoja tai vaikeita asioita ei voitaisi käsitellä pienten riita-asioiden menettelyssä (6 a luvun 2 §:n 2 momentti).

Häätöasioiden kuuluminen korvauskaton piiriin

Suomen Vuokranantajat ry katsoo, että korvauskattoa ei tulisi noudattaa häätöasioissa. *Kiinteistönomistajat ja rakennuttajat Rakli ry* katsoo samoin tai että korvattavaa määrää tulisi ainakin korottaa.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan myös häätöasioiden tulisi kuulua korvaussääntelyn piiriin.

Sen lisäksi, mitä edellä korvauskaton tarpeellisuutta koskevassa alajak-sossa on lausuttu, todetaan seuraavaa.

Pienten riita-asioiden menettelyssä ei käsiteltäisi laajoja tai vaikeita asi-
oita. Tästä säädettäisiin oikeudenkäymiskaaren 6 a luvun 2 §:n 2 momen-
tissa. Häätöasia voi olla ja usein onkin hankalampi kuin yksin rahaa kos-
keva asia, mutta jos se kuuluisi menettelyn soveltamisalaan, se ei olisi niin
monimutkainen, etteikö korvauskaton soveltaminen olisi perusteltua. Laa-
jat tai vaikeat asiat, koskivatpa ne häätöä tai mitä tahansa muuta, käsitel-
täisiin jatkossakin täysimittaisessa oikeudenkäynnissä, jossa korvauskat-
toa ei sovelleta.

Lainsäädännön selkeyden vuoksi yksittäisten poikkeusten säätäminen on
epätoivottavaa. Niin on todennut myös perustuslakivaliokunta, joka on ho-
vioikeuksien jatkokäsittelylupajärjestelmään liittyvässä lausunnossaan kat-
sonut, että tiettyä asiaryhmää koskevaa erityissääntelyä on syytä välttää
sen vuoksi, että jatkokäsittelylupajärjestelmän on oltava mahdollisimman
selkeä (PeVL 59/2014 vp s. 6). Näkökohta pätee myös oikeudenkäyntiku-
lujen korvaamista koskevaan lainsäädäntöön. Oikeudenkäyntikuluja kos-
keva lainsäädäntö on tälläkin hetkellä yleisluonteista.

Ehdotus erillissäännöksestä häätöasioita varten tarkoittaisi kuitenkin sitä,
että laissa olisi noin 10 000 riitaisessa riita-asiassa noudatettava pää-
sääntö voittajan oikeudenkäyntikulujen lähtökohtaisesti täydestä korvaami-
sesta, johon olisi pienten riita-asioiden menettelyä käsiteltäviä alle tuhatta
asiaa koskeva poikkeus, johon olisi vielä erikseen alle sataa häätöasiaa
koskeva poikkeus.

Lainsäädännön selkeys, johdonmukaisuus ja helppo sovellettavuus siis
puoltaisivat sitä, että korvauskatto koskisi kaikkia vuokrariitoja, myös niitä,
joissa kyse on hädöstä.

Asiaa voidaan tarkastella myös häätöasian asianosaisten kannalta. Esityk-
sen vaikutusta niin häätö- kuin muidenkin asioiden määrään käräjäoikeuk-
sissa on hyvin vaikea arvioida. Esityksen sivulta 17 ilmenee hallituksen

arvio siitä, että esitys ei ainakaan ”suuresti” vaikuttaisi häätöasioiden määrään. Mahdollista siis on, että korvauskatto parantaisi jonkin verran oikeuden saatavuutta myös häätöasioissa.

Joka tapauksessa sääntely parantaisi asian hävinneen asianosaisen – olipa hän vuokralainen tai vuokranantaja – asemaa, koska jutun häviäminen ei maksaisi niin paljon kuin nykyään.

Pienten riita-asioiden käsittelyssä käsiteltäisiin niin vähän hätöasioita suhteessa vuokramarkkinan kokoon, ettei ehdotus juuri vaikuttaisi vuokra-tasoon yleisesti. Vuokra-asuntokuntia oli vuonna 2023 noin 1,02 miljoonaa, ja vuokratuloa sai vuonna 2022 noin 360 000 verovelvollista.

Hovioikeusmenettelyn uudistaminen

Eduskunnan oikeusasiamies katsoo, että oikeudenkäyntiä hovioikeudessa tulisi uudistaa samassa hengessä kuin oikeudenkäyntiä kärjäoikeudessa.

Oikeusministeriö katsoo, että hallituksen ehdotusta ei tule muuttaa.

Tuomioistuinlaitosta on vuosikaudet kehitetty niin, että kärjäoikeudella, hovioikeudella ja korkeimmalla oikeudella on toisistaan selvästi eroavat tehtävät. Hovioikeuden päätehtävä on – lakivaliokunnan toistuvasti toteamalla tavalla – tarkistaa kärjäoikeuden ratkaisun oikeellisuus ja korjata ratkaisuun mahdollisesti sisältyvät virheet ja puutteet (LaVM 27/2002 vp s. 4, LaVM 4/2010 vp s. 3 ja LaVM 24/2014 vp s. 2).

Lakivaliokunta on samoin monesti katsonut, että hovioikeusmenettelyssä on korostettava piirteitä, jotka merkitsevät kärjäoikeuden ratkaisujen oikeellisuuden tarkastamista asioiden täydellisen uudelleentutinnan sijaan.

Puheena oleva esitys on valmisteltu näiden vakiintuneiden ja muissakin hankkeissa noudatettujen peruseriaatteiden mukaisesti. Hovioikeuden voidaan katsoa kykenevän suoriutumaan sille kuuluvista tehtävistä parhaiten tavanomaisessa menettelyssä ja täysilukuisessa kokoonpanossa.

Jos menettelyä hovioikeudessa uudistettaisiin esimerkiksi sallimalla asioiden ratkaiseminen yhden jäsenen kokoonpanossa, alentamalla valituksen ja vastauksen sisältövaatimuksia, muuttamalla preklusiota ja vetoamistaakkaa koskevia säännöksiä tai muuten yksinkertaistamalla menettelyä samaan tapaan kuin kärjäoikeuden osalta ehdotetaan, oikeudenkäynti hovioikeudessa voisi muuttua asioiden uudelleentutkimisen suuntaan. Se olisi pitkän kehittämissinjan vastaista, vaarantaisi tarkoituksenmukaisen instanssijärjestyksen, vaikuttaisi korkeimman oikeuden toimintaan ja olisi voimavarojenkin käytön näkökulmasta epätarkoituksenmukaista, koska tällöin tuomioistuinten tehtävät olisivat osin päällekkäiset.

Myös oikeuden saatavuuden näkökulmasta olisi riittävää, jos pienten riita-asioiden menettely olisi tarjolla vain kärjäoikeudessa. Oikeudenkäytön painopisteen tulee lakivaliokunnan niin ikään monesti linjaamalla tavalla olla juuri kärjäoikeudessa (esim. em. lausunnot ja lisäksi LaVM 19/1997 vp s. 5 ja LaVM 16/1990 vp s. 2). Muutoksenhaku hovioikeuteen on joka tapauksessa vain ensiasteen oikeudenkäyntiä täydentävä oikeusturva-keino.

Asian palauttaminen kärjäoikeuteen ja korvauskaton syrjäytyminen

Pohjanmaan kärjäoikeus katsoo, että tulisi harkita, tulisiko esityksestä poistaa

- hovioikeuden mahdollisuus todeta, että asiaa ei olisi saanut alkujaankaan käsitellä pienten riita-asioiden menettelyssä,
- hovioikeuden mahdollisuus palauttaa pienten riita-asioiden menettelyssä käsitelty asia kärjäoikeuteen uudelleen käsiteltäväksi ja
- ajatus siitä, että korvauskatto ylipäänsä voisi syrjäytyä, käsiteltiin asia hovioikeudessa tai uudelleen kärjäoikeudessa.

Oikeusministeriö katsoo, että hallituksen ehdotusta ei tule muuttaa.

Pienten riita-asioiden menettelyssä kärjäoikeudessa käsitellyn palauttaminen hovioikeudesta takaisin kärjäoikeuteen voisi periaatteessa tulla harkittavaksi, jos kärjäoikeus ei olisi saanut käsitellä juttua pienten riita-

asioiden menettelyssä esimerkiksi asian vaikeuden tai laajuuden takia. Näin voisi tapahtua, nykytilaa vastaavasti, myös silloin, kun asia kyllä voitiin käsitellä pienten riita-asioiden menettelyssä, mutta asian käsittelyssä kärjäoikeudessa on tapahtunut jokin menettelyvirhe tai kun asia on muuttunut muutoksenhaussa merkittävästi.

Oikeusministeriö on sitä mieltä, että palauttamistilanteista ei tulisi nyt sääntää. Laissa ei tällä hetkellä ole säännöksiä asian palauttamisesta ylemmästä tuomioistuimesta alempaan, vaan noudatettavat periaatteet ovat muotoutuneet vuosien saatossa oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa. Näin muodostuneiden yleisten laintulkintaperiaatteiden avulla erilaiset tilanteet voidaan ottaa huomioon joustavasti.

Jos palauttamisesta nyt säädettäisiin pienten riita-asioiden menettelyä silmällä pitäen, sääntelystä voitaisiin tehdä johtopäätöksiä palauttamisesta muissakin asioissa. Se voisi vaikuttaa ennakoimattomasti vuosia noudatettuihin käytäntöihin. Ylipäätään ei ole aiheellista säätää yleisesti noudatettavaan periaatteisiin yksittäistä pientä asiaryhmää koskevaa erillissäännöstä. Tarvetta säätää palauttamisesta yleisesti ei ole ilmennyt.

Tilanne on samanlainen kuin kysymyksessä ylempään tuomioistuimen ratkaisun sitovuudesta saman asian jatkokäsittelyssä alemmassa tuomioistuimessa, mistä lakivaliokunta on hiljattain katsonut olevan tarpeetonta säätää erikseen (LaVM 1/2025 vp s. 7).

Oikeusministeriö katsoo myös, että mitään syytä kieltää asian palauttamista alempaan tuomioistuimeen ei ole sen paremmin pienten riita-asioiden menettelyssä kuin muutenkaan. Palauttaminen on toisinaan välttämättömyyden mukainen oikeudenkäynnin toteutumisen varmistamiseksi, ja se on yleensä ainakin toisen asianosaisen intressissä.

Pienten riita-asioiden menettelyssä käsitellyn asian palauttaminen muutoksenhaun seurauksena hovioikeudesta kärjäoikeuteen ei todennäköisesti olisi tavallista. Muutoksenhaku olisi arvatenkin ylipäätään harvinaista. Lisäksi pienten riita-asioiden menettelyn soveltamisala on muun muassa tästä syystä pyritty laatimaan yksiselitteiseksi ja menettely joustavaksi.

Palauttaminen ei ole yleistä nytkään: vuonna 2024 hovioikeudet ratkaisivat noin 8 000 asiaa, joista käräjäoikeuteen palautettiin 135.

Kaikkiaan olisi siten luultavasti harvinaista, että palauttaminen tulisi edes harkittavaksi. Vielä harvinaisempaa olisi, että hovioikeus ei voisi korjata käräjäoikeudessa tapahtunutta virhettä palauttamatta juttua, siis käsittelemällä asian hovioikeudessa täystutkinnassa. Kuten esityksessä lausutaan, todennäköisesti käräjäoikeudessa tapahtuneet oikeudenkäyntivirheet voitaisiin usein korjata käsittelemällä asia hovioikeudessa täysimittaisessa menettelyssä (s. 41). Kysymys olisi täysimittaisesta menettelystä nimenomaan hovioikeudessa, ei käräjäoikeudessa: siis jatkokäsittelyluvan myöntämisestä ja täystutkinnasta.

Se, että asia muutoksenhaussa laajenee ja se siitä tai muusta syystä palautetaan käräjäoikeuteen, ei vaikuttaisi oikeudenkäyntikulujen korvaamiseen asian ensimmäisessä käsittelyssä käräjäoikeudessa. Korvauskatto ei tässä tilanteessa syrjäytyisi. Korvauskaton soveltuminen palautuksen jälkeisessä uudessa oikeudenkäynnissä käräjäoikeudessa riippuisi siitä, käsiteltäisiinkö juttu tällöin pienten riita-asioiden menettelyssä (jolloin sitä sovellettaisiin) vai täysimittaisessa oikeudenkäynnissä (jolloin sitä ei sovellettaisi). Tämä on perusteltua: jos käräjäoikeudessa noudatettava oikeudenkäyntimenettely olisi täysimittainen, oikeudenkäyntikulujen korvauksenkin olisi aiheutta järjestyä tavallisesti.

Hovioikeus voi kuitenkin palauttaa asian käräjäoikeuteen muustakin kuin täysimittaista menettelyä käräjäoikeudessa edellyttävästä syystä. Näin voisi käydä silloin, kun käräjäoikeudessa tapahtunut virhe ei liittyisi pienten riita-asioiden menettelyn soveltamisalaan. Sen vuoksi ei olisi vääjäämättöntä, että korvauskattosääntely syrjäytyisi, jos asia palautettaisiin käräjäoikeuteen.

Ei olisi perusteltua soveltaa korvauskattoa hovioikeudessa. Menettely hovioikeudessa on tavanomainen, joten myös oikeudenkäyntikulukysymykset on perusteltua ratkaista hovioikeudessa niin kuin tavallisesti.

Oikeusministeriö ei siis katso, että Pohjanmaan kärjäoikeuden esittämät huomiot antaisivat aiheen muuttaa esitystä ehdotetuilla tavoilla.

Oikeusministeriö on kuitenkin samaa mieltä Pohjanmaan kärjäoikeuden kanssa siitä, että olisi epätoivottavaa, että pienten riita-asioiden menettelyssä käsiteltyjä juttuja palautettaisiin liian usein kärjäoikeuteen. Vaara siitä on tarjona etenkin siinä arvattavasti melko tavallisessa tilanteessa, että muutoksenhakija, joka kenties valitusta varten hankkisi avustajan, pyrkisi esittämään hovioikeudessa uutta näyttöä. Mahdollista on, että vetoaminen tällaiseen uuteen todisteluun sallittaisiin huolimatta uuteen todisteluun vetoamista hovioikeudessa rajoittavasta oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 17 §:stä.

Olisikin tärkeää, etteivät hovioikeudet palauttaisi pienten riita-asioiden menettelyssä käsiteltyjä asioita tarpeettomasti. Pienten riita-asioiden menettelyn tarkoituksen vuoksi vahvan pääsäännön tulisi olla, että hovioikeus ei palauttaisi kärjäoikeuteen asiaa, joka on käsitelty kärjäoikeudessa pienten riita-asioiden menettelyssä ja että näin olisi myös siinä tilanteessa, että juttu muutoksenhaussa laajentuisi. Lähtökohdan tulisi olla, että hovioikeus pyrkisi ratkaisemaan asiat, yleisten laintulkintaperiaatteiden puitteissa, suoraan hovioikeudessa, vaikka palauttaminen sinänsä voisi jollain perusteella olla mahdollista.

Jos lakivaliokunta pitäisi sitä hyödyllisenä, se voisi todeta mietinnössään edellä mainitun ja lisäksi toistaa esityksen kannanoton siitä, että ”todennäköisesti kärjäoikeudessa tapahtuneet oikeudenkäyntivirheet voitaisiin usein korjata käsittelemällä asia hovioikeudessa täysimittaisessa menettelyssä” (s. 41). Se lisäisi kannanoton painoarvoa. Samalla se tarjoaisi lakivaliokunnalle tilaisuuden korostaa, että kysymys olisi nimenomaan asian ratkaisemisesta hovioikeudessa, ei täysimittaisessa menettelyssä kärjäoikeudessa.

Oikeusministeriö seuraisi joka tapauksessa sitä, kuinka pienten riita-asioiden menettelyä sovellettaisiin käytännössä (HE s. 76). Jos epäkohtia esimerkiksi muutoksenhaussa ilmenisi, lakia voitaisiin muuttaa.

Oikeusapu (oikeusapulain 6 §)

Esityksen mukaan oikeusapua myönnettäisiin pienten riita-asioiden menettelyssä samojen taloudellisten edellytysten mukaan kuin muissakin asioissa, mutta oikeusapuun oikeutettu saisi valtion varoista maksettavan avustajan vain, jos siihen olisi hakijan henkilöön liittyvä erittäin painava syy (oikeusapulain 6 §:n 2 momentti).

Oikeuspalveluvirasto katsoo, että oikeusapulain 6 §:n 2 momentin muutos ehdotus tulee hylätä. Kriteeri on vaikeuksin sovellettava. *Vuokralaiset VKL ry* esittää sen edellytysten lieventämistä.

Lisäksi lakivaliokunnassa on keskusteltu asianosaisten heikon kielitaidon merkityksen mahdollisesta ylikorostumisesta. Esityksen perusteluissa on lausuttu kielitaidon puutteen voivan muodostaa erityisen painavan syyn.

Oikeusministeriö ehdottaa oikeusapulain 6 §:n 2 momentin 2 kohdan muuttamista hallituksen esittämästä poiketen seuraavasti (muutokset suhteessa hallituksen esitykseen):

Oikeusapuun ei kuulu avustaminen:

2) pienten riita-asioiden menettelyssä käsiteltävässä asiassa, ellei siihen ole hakijan henkilöön liittyviä erityisen painavia syitä *hakijan oikeusturva erityisestä syystä edellytä avustajan käyttämistä*;

Oikeusapua koskevilla ehdotuksilla pyritään edistämään asianosaisten välistä tasavertaisuutta ja ottamaan huomioon se, että oikeudellisen avun tarve pienten riita-asioiden menettelyssä käsiteltävissä jutuissa olisi vähäisempi kuin monissa muissa asioissa, kuten esimerkiksi täysimittaisissa riita-asioissa. Samalla kuitenkin halutaan varmistaa se, että vähävaraiset saavat tarvittaessa oikeusapua.

Oikeusministeriö kuitenkin pitää oikeusapulain 6 §:n 2 momentin muotosehdotusta kohtaan esitettyä kritiikkiä perusteltuna. Alkuperäisen

ehdotuksen noudattaminen saattaisi muodostua oikeusaputoimistoissa vaikeaksi ja johtaa epätarkoituksenmukaisiin lopputuloksiin avustajan tarvetta arvioitaessa, kuten heikon kielitaidon merkityksen ylikorostumiseen. Oikeusministeriö katsoo, että esityksen päämäärä voitaisiin saavuttaa paremmin säätämällä edellytykseksi se, edellyttääkö hakijan oikeusturva erityisestä syystä avustajan käyttämistä.

Lain muuttaminen tällä tavoin vastaisi alkuperäistä ehdotusta paremmin voimassa olevan oikeusapulain systematiikkaa. Oikeusturvan tarve on yksi edellytyksistä myöntää avustaja yksinkertaisessa rikosasiassa (nykyinen 2 mom. 2 kohta). Edellytyksen soveltaminen olisi siksi helpompaa.

Siinä olisi kysymys kokonaisharkinnasta, jossa voitaisiin ottaa kattavasti huomioon asiaan vaikuttavia seikkoja. Tässä voitaisiin huomioida esimerkiksi asian laatu, sen merkitys hakijalle, hakijan kyky ajaa asiaansa itse tehokkaasti ja muut avustajan tarpeeseen liittyvät seikat. Erityisen syyn edellyttäminen merkitsisi kuitenkin sitä, että kynnys olisi korkeammalla kuin rikosasioissa.

Kynnyksen asettamista tälle tasolle puoltaisi se, että kysymys olisi pienimuotoisista riita-asioista ja tuomarin prosessinjohto olisi aktiivisempaa kuin tavallisessa riita-asiassa.

Kielitaidon merkityksen osalta oikeusministeriö tuo esiin, että lakivaliokunta voisi halutessaan todeta mietintönsä perusteluissa, ettei hakijan heikko kielitaito olisi itsessään lainkohdassa tarkoitettu erityinen syy eikä itsessään tarkoittaisi, että hänen oikeusturvansa edellyttäisi avustajan määräämistä. Näin sillä ei olisi asian arvioinnissa korostunutta merkitystä yli muiden tekijöiden.

Muutos tarkoittaisi sitä, että hakijalle voitaisiin myöntää oikeusapu taloudellisten edellytysten täytyessä, mutta valtion kustantama avustaja hänelle määrättäisiin vain siinä tilanteessa, että hänen oikeusturvansa sitä erityisestä syystä vaatisi.

Hakijalle, jolle ei määrättäisi oikeusavustajaa, mutta joka olisi taloudellisen asemansa perusteella oikeutettu oikeusapuun ilman omavastuuosuutta, myönnettäisiin voimassa olevan 6 §:n 1 momentin nojalla lain 4 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdan sekä 2–4 momentissa mainitut etuudet, kuten vapaus velvollisuudesta suorittaa oikeudenkäyntimaksua sekä palkkiota ja korvausta asian käsittelyssä tarvitsemastaan tulkkaus- ja käännösavusta. Oikeusapuun tässä tilanteessa sisältyvien etuuksien osalta oikeustila ei siis muuttuisi.

Pykälä koskee tilannetta, jossa asianosaisella on oikeus oikeusapuun. Oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin silloin, kun näin ei ole, säädetään nyt ja säädettäisiin jatkossakin oikeudenkäymiskaaren 4 luvun 2 §:ssä. Sen mukaan muun kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkielisen asianosaisen, joka haluaa tulkkausta tai käännöksen, on huolehdittava tästä itse ja omalla kustannuksellaan, jollei tuomioistuin asian laadun huomioon ottaen toisin määrää.

Tämä pykälä ei muuttuisi, vaan sitä noudatettaisiin myös pienten riita-asioiden menettelyssä. Sen seurauksena pienten riita-asioiden menettelyssä käsiteltävän asian asianosaisen, jolla ei olisi oikeutta oikeusapuun, tulisi huolehtia tulkkauksesta ja käännöksestä itse ja omalla kustannuksellaan. Pienten riita-asioiden menettelyssä käsiteltävät asiat eivät nimittäin rinnastuisi asioihin, joiden laatu voisi oikeuttaa poikkeamaan omakustanteisuuden lähtökohdasta. Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa on esimerkiksi tällaisesta poikkeuksellisesta asiaryhmästä mainittu kansainvälis-perheoikeudelliset, lasten huoltajuuteen tai elatukseen liittyvät riitaisuudet (HE 92/2002 vp s. 112), jollaisiin nämä asiat eivät rinnastuisi.

Tuomioistuinsovittelun mahdollisuus (laki riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa)

Professori Linna pohtii, onko tuomioistuinsovittelu mahdollista pienten riita-asioiden menettelyssä.

Oikeusministeriö selventää, että näin on.

Tuomioistuinsovittelusta säädetään laissa riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa. Lain 1 §:n 1 momentin mukaan sitä sovelletaan riita-asioiden ja riitaisten hakemusasioiden sovitteeluun yleisessä tuomioistuimessa. Tuomioistuinsovitteluun voidaan lain 4 §:n 2 momentin mukaan osoittaa asia, joka on tuomioistuimessa oikeudenkäyntiasiana käsiteltävänä.

Pienten riita-asioiden menettelyssä on kysymys riita-asian käsittelystä yleisessä tuomioistuimessa oikeudenkäyntiasiana. Näin ollen tuomioistuinsovittelu on vaihtoehto myös näissä asioissa.

Mainitun lain muuttaminen olisi kuitenkin toisesta syystä aiheellista.

Lain 4 §:n 2 momentin mukaan pyyntö asian osoittamisesta tuomioistuinsovitteluun on tehtävä ennen kuin asian valmistelu on todettu päättyneeksi.

Pienten riita-asioiden menettelyssä valmisteluvaihe on lyhyt. Suullista valmistelustuntoa ei yleensä pidettäisi, vaan pääkäsittelyssä keskusteltaisiin asioista, joita täysimittaisessa oikeudenkäynnissä selvitetään valmistelutunnossa. Sovinnon edellytysten selvittäminen kuuluisi näihin. Valmistelu päättyisi aikaisemmin kuin täysimittaisessa oikeudenkäynnissä. Velvollisuus tehdä pyyntö ennen valmistelun päättymistä voisi siten rajoittaa mahdollisuutta saada asia osoitetuksi tuomioistuinsovitteluun.

On mahdollista, että voimassa olevaa lakia voitaisiin tulkita lain tarkoitus huomioon ottaen sovittelumyönteisesti niin, ettei esillä oleva tilanne käytännössä muodostuisi ongelmaksi. Lain täsmentäminen olisi kuitenkin tehokkaampi keino varmistaa, ettei valmistelua ja pääkäsittelyä koskeva erityissäätely missään olosuhteissa vaarantaisi asianosaisten mahdollisuutta saada asiansa halutessaan tuomioistuinsovittelussa käsiteltäväksi.

Näistä syistä oikeusministeriö ehdottaa, että lain 4 §:n 2 momenttiin lisätään kolmas virke, joka voisi kuulua esimerkiksi näin: ”Pienten riita-asioiden menettelyssä käsiteltävässä asiassa pyyntö voidaan kuitenkin esittää vielä pääkäsittelyssä ennen todistelun vastaanottamista.”

Pienten riita-asioiden menettelyn erot täysimittaiseen oikeudenkäyntiin riita-asiassa

Itä-Uudenmaan käräjäoikeus katsoo, ettei esitys muuta mitään.

Oikeusministeriö toteaa, että pienten riita-asioiden menettely muuttaisi asuinhuoneiston vuokrasuhdetta koskevien asioiden käsittelyä käräjäoikeudessa ainakin neljässä suhteessa.

Ensinnäkin säädettäisiin enimmäismäärästä oikeudenkäyntikulujen korvaukselle. Muutos nykytilaan olisi suuri, koska voimassa oleva sääntely ei juuri rajoita hävinneen asianosaisen korvausvelvollisuutta (ks. HE s. 62).

Toiseksi säädettäisiin sähköisestä asiointipalvelusta. Se tulisi merkittävästi rajoittamaan tapaa, jolla asianosainen voi asioida käräjäoikeuden kanssa, ellei käräjäoikeus erikseen myöntäisi lupaa olla käyttämättä sitä.

Kolmanneksi tehtäisiin tiettyjä muita muutoksia noudatettavaan oikeudenkäyntimenettelyyn. Niiden yleisenä tarkoituksena on tehostaa ja yksinkertaistaa oikeudenkäyntimenettelyä. Niillä pyritään osaltaan helpottamaan asian ajamista ilman juristin apua, osaltaan sujuvoittamaan asioiden käsittelyä käräjäoikeudessa muun ohella ennaltaehkäisemällä menettelytapoja, jotka olisivat pienten riita-asioiden menettelyssä erityisen epätarkoituksenmukaisia.

Tältä osin totta on, ettei nykyinen lainsäädäntö olisi monessakaan suhteessa esteenä kaikille ehdotettaville menettelytavoille. Lainsäädännön selkeyttä kuitenkin edistäisi ja asian ajamista ilman juristia helpottaisi, jos menettelystä säädettäisiin laissa. Lailla säätäminen olisi myös koulutusta ja tulevassa oikeuskäytännössä mahdollisesti omaksuttaviin tulkintoihin luottamista tehokkaampi keino varmistua siitä, että ehdotusten mukaan todella meneteltäisiin. Tätä korostaa se, että soveltamisalaa jatkossa mahdollisesti laajennettaisiin.

Lisäksi jo se, että säädettäisiin uusi oikeudenkäyntimenettely, alleviivaisi siinä käsiteltävien asioiden erityisluonnetta ja vaikuttaisi työn järjestämiseen käräjäoikeudessa.

Tuomioistuinten määrärahat

Useat asiantuntijat ovat tuoneet esiin huolen esityksen vaikutuksesta tuomioistuinten resursseihin. *Tuomioistuinvirasto* on katsonut, että menettelyistä säättäminen edellyttäisi henkilöstöresurssien osalta 1 807 000 euron määrärahalisäystä vuodessa ja lisäksi 100 000 euron kertaluonteista määrärahaa sähköisen asiointipalvelun kehittämiseen.

Oikeusministeriö katsoo, että esityksen täytäntöönpano voitaisiin hoitaa nykyisten määrärahojen puitteissa (25.10.03, Muiden tuomioistuinten toimintamenot).

Talouspoliittisen ministerivaliokunnan helmikuussa 2024 tekemän linjauksen mukaan kansallisesta lainsäädännöstä tulevien uusien velvoitteiden myötä tulevat tehtävät resursoidaan pääsääntöisesti tehostamalla nykyisten tehtävien hoitamista.

Näin on myös tässä tilanteessa. Asiamäärä ei kasvaisi paljon, ja kysymys olisi pienehköistä jutuista. Juttumäärän kasvu olisi pienempi kuin laajojen riita-asioiden määrän vuotuinen vaihtelu. Pienten riita-asioiden menettelyn soveltamisala olisi juuri resurssisyistä kapea.

Toimeenpanon vaatimien resurssien määrää kuitenkin seurataan. Jos toteumat osoittavat merkittäviä poikkeamia arvioidusta ja työmäärän merkittävää kasvua, resurssimäärien tarkastusta tehdään vuotuisessa kehys- ja talousarvioprosessissa.

Edellä todettu koskee myös ehdotusta sähköisestä asiointipalvelusta. Pienten riita-asioiden menettelyn käyttöönotto on mahdollista myös ilman sähköistä asiointipalvelua. Kuten eduskunnan oikeusasiamieskin on katsonut, uudistuksen voimaantuloa ei tulisi viivyttää sen vuoksi, ettei asiointiliitymää vielä ole.

Oikeusministeriö tuo vielä esiin, että Tuomioistuinviraston laskelma lisäresurssien tarpeesta vaikuttaa perustuvan tuomarityön osalta väärinkäsitykseen. Oikeusministeriön tulkinnan mukaan Tuomioistuinvirasto hyväksyy esityksessä esitetyt laskelmat ja katsoo niiden johtopäätöksenä olevan 12 tuomarin henkilötyövuoden lisäyksen tarve. Esityksessä kuitenkin tosiasialla päädytään siihen, että pienten riita-asioiden menettelyn aiheuttama tuomarien lisätyö vastaisi laskennallisesti vain kuutta tuomarin henkilötyövuotta (s. 20, 22 ja 26).

Teknisiä muutosehdotuksia

Oikeusministeriö tekee lopuksi eräitä teknisiä muutosehdotuksia lakiehdotuksiin.

Prosessiosoitte

Eduskunnassa on käsiteltävänä hallituksen esitys digitaalisen viranomaisviestinnän ensisijaisuudesta (HE 124/2025 vp). Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi prosessiosoitteen ilmoittamista käräjäoikeudessa koskevia yleissäännöksiä (oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 2 ja 10 §) samalla tavalla kuin tässä esityksessä ehdotetaan tehtäväksi pienten riita-asioiden menettelyn osalta (oikeudenkäymiskaaren 6 a luvun 3 ja 4 §:n 2 momenttien 3 kohdat).

Mietintövaliokuntana asiassa on hallintovaliokunta, jolle lakivaliokunta on antanut lausunnon LaVL 9/2025 vp.

Jos eduskunta hyväksyy hallituksen esityksen HE 124/2025 vp ehdotukset edellä mainittujen pykälien muuttamisesta, tarvetta säätää prosessiosoitteesta erikseen oikeudenkäymiskaaren 6 a luvussa ei enää ole.

Tässä tilanteessa oikeusministeriö ehdottaa, että lakivaliokunta ehdottaisi mietinnössään oikeudenkäymiskaaren 6 a luvun 3 ja 4 §:ää kuuluviksi esimerkiksi näin (muutokset suhteessa hallituksen esitykseen yliviivauksella ja kursivilla):

3 §

Kantajan on haastehakemuksessaan ilmoitettava, että hänen käsityksensä mukaan asia on riitainen ja kuuluu tämän luvun soveltamisalaan.

Haastehakemuksessa on ilmoitettava myös 5 luvun 2 §:ssä tarkoitetut tiedot. Haastehakemuksessa on kuitenkin:

- 1) tarpeen mainita vaatimuksen perusteena ainoastaan ne seikat, joihin vaatimus välittömästi perustuu; ~~sekä~~
- 2) ilmoitettava aina ne todisteet, jotka kantaja aikoo vaatimustensa välittömien perusteiden tueksi esittää, ja mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen; ~~sekä~~
- 3) ilmoitettava sähköinen tai mahdollinen muu osoite, johon kantajalle tarkoitetut kutsut, kehotukset ja ilmoitukset voidaan lähettää.

4 §

Vastaajan on vastauksessaan ilmoitettava, myöntääkö hän kanteen vai vastustaako hän sitä.

Jos vastaaja vastustaa kannetta, vastauksessa on ilmoitettava myös 5 luvun 10 §:ssä tarkoitetut tiedot. Vastauksessa on kuitenkin:

- 1) tarpeen mainita vastauksen perusteena ainoastaan ne seikat, joihin vastustaminen välittömästi perustuu; ~~sekä~~
- 2) ilmoitettava aina ne todisteet, jotka vastaaja aikoo vastustamisensa välittömien perusteiden tueksi esittää, ja mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen; ~~sekä~~

3) ilmoitettava sähköinen tai mahdollinen muu osoite, johon vastaajalle tarkoitetut kutsut, kehotukset ja ilmoitukset voidaan lähettää.

Oikeudenkäyntikulukorvausten ja oikeudenkäyntimaksujen viitevuosi

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 d §:n 5 momentissa säädettäisiin, että pykälässä tarkoitettujen korvausten euromäärät olisivat ”vuoden 2025 tasossa”. Samaa ehdotetaan tuomioistuinmaksulain 2 §:n 1 momentin johdantolauseeseen.

Koska on jo vuosi 2026, oikeusministeriö ehdottaa, että lakivaliokunta ehdottaisi mietinnössään viittaamista mainituissa lainkohdissa vuoden 2025 sijaan vuoteen 2026.

Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 d §:n 5 momentti voisi siten kuulua näin (muutokset suhteessa hallituksen esitykseen yliviivauksella ja kursivilla):

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen, vuoden ~~2025~~ 2026 rahan arvoa vastaavien määrien suuruus tarkistetaan viisivuotiskausittain oikeusministeriön asetuksella rahan arvon muutosta vastaavasti. Määrät pyöristetään lähimpään täyteen 50 euroon.

Vastaavasti tuomioistuinmaksulain 2 §:n 1 momentin johdantolause voisi kuulua näin (muutokset suhteessa hallituksen esitykseen yliviivauksella ja kursivilla):

Riita-, rikos- ja muutoksenhakuasian, ylimääräistä muutoksenhakua koskevan asian ja muun lainkäyttöasian käsittelystä peritään oikeudenkäyntimaksua vuoden ~~2025~~ 2026 tasossa seuraavasti:

Tuomioistuinmaksulain muutoslain siirtymäsäännös

Oikeusministeriö ehdottaa, että tuomioistuinmaksulain muutoslain siirtymäsäännöstä täydennetään seuraavalla momentilla:

”Poiketen 2 §:n 6 momentissa säädetystä maksujen suuruus tarkistetaan ensimmäisen kerran 1 päivänä tammikuuta 2028. Tarkistaminen tehdään silloin suhteessa rahan arvoon 1 päivänä tammikuuta 2025.”

Näin oikeudenkäyntimaksujen kolmivuositainen inflaatiotarkistusrytmi säilyisi muuttumattomana. Lisäksi tarkistusajankohta pysyisi samana kuin kahdessa muussa oikeusministeriön asetuksessa, joissa niin ikään säädetään oikeushallinnon alalla perittävistä maksuista, joiden suuruus tarkistetaan kolmivuotiskausittain, seuraavaksi vuoden 2028 alussa (oikeusministeriön asetukset eräistä tuomioistuinten hakemusmaksuista vuosina 2025–2027 (1021/2024) ja tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista vuosina 2025–2027 (1022/2024)).

Esityksen yhteensovittaminen esityksen HE 188/2025 vp kanssa

Oikeusministeriö kiinnittää lopuksi lakivaliokunnan huomiota siihen, että hallitus on joulukuussa 2025 antanut esityksen, jossa niin ikään ehdotetaan puhelintiedoksiantoa koskevaa oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:n 1 momenttia muutettavaksi (HE 188/2025 vp). Muutosehdotukset ovat erisisältöisiä mutta eivät keskenään ristiriitaisia: ne tarkoittavat puhelintiedoksiannon soveltamisalan laajentamista eri asioihin. Ne tulee yhteensovittaa eduskunnassa.

Lakivaliokunta on molempien esitysten osalta mietintövaliokunta.